

חוק – בשביל מה?

בחג השבועות אנחנו מציינים גם את מעמד הר סיני, שבו על פי המסורת קיבל עם ישראל את התורה. מדוע מעמד זה חשוב כל כך?

אלה הדברים שאמר מנחם אוסישקין, מראשי תנועת חובת ציון והציונות, על מעמד הר סיני:

"אבל אל נא תשכחו דבר אחד עיקרי! והוא: כי השרשרת הלאומית של האומה מתחילה בחג שאנו חוגגים היום: חג השבועות. חג זה לא היה רק חג הטבע, חג הביכורים של פרי האדמה והעבודה: זהו יום "מתן תורה" ובו היינו לעם. ואין להפריד בין שני החגים האלה. ביום אחד נוצרנו כאומה ונעשינו עם עובד אדמתו בזעת אפיו. פירוד זה יכול להעמיד אותנו בפני מכשולים, שעמדו בפנינו במשך הדור האחרון, ועלינו להימנע מהם."

(מנחם אוסישקין, חגיגת הביכורים בחיפה, 1932)

אברהם מנחם (מנדל) אוסישקין (1863-1941)

ממנהיגי הציונות בראשית המאה ה-20. פעל בתחומים שונים, בעיקר בתפקידו כיושב ראש הקרן הקיימת לישראל ברכישת קרקעות. פעל גם להפיכת העברית לשפה בעלת משקל וערך בתפיסת הציונות.

1. קראו את הטקסט ואת המילים המסומנות בו. איזו תפיסה עולה מתוך הטקסט לגבי מעמד הר סיני?
2. האם אתם מסכימים עם תפיסה זו?

מעמד הר סיני הוא אחד הסיפורים המכוננים בתרבות היהודית. אוסישקין ראה במעמד זה את תחילת היותנו עם. למה בעצם? האם כדי להפוך אותנו לעם לא מספיקים סיפור היציאה מעבדות מצרים, סיפור ההתמודדות המשותפת עם הנדודים במדבר או סיפור כיבוש הארץ? האם ומדוע צריך גורם מאחד נוסף?

קראו את שירה הבא של זלדה, ודונו בשאלות אחריו:

לא ארחף בחלל / זלדה

לא ארחף בחלל

משולחת רסן

פן יבלע ענן

את הפס הדקיק שבליבי

שמפריד בין טוב לרע.

אין לי קיום

בלי הברקים והקולות

ששמעתי בסיני.

1. מהו אותו "פס דקיק" שעליו כתבה זלדה? האם גם לכם יש פס כזה? בין מה למה הוא מפריד? ולמה הוא דקיק?
2. ברור שהמשוררת עצמה לא שמעה את הברקים והקולות. אם כן, למה היא מתכוונת?
3. האם "לי" הכוונה למשוררת, לכל אדם, לקבוצת אנשים?
4. אפשר להתייחס לברקים ולקולות כאל הזיכרון הקולקטיבי שלנו ממעמד הר סיני, ואפשר להתייחס אליהם כמייצגים של דבר-מה אוניברסלי יותר: קבלת מערכת כללים מוסריים. באיזו דרך כל אחד מכם תופס את הצירוף – "הברקים והקולות ששמעתי בסיני"?
5. האם אתם מוצאים קשר בין התפיסה העולה משירה של זלדה לבין התפיסה העולה מן הטקסט של מנחם אוסישקין?

לפניכם קטעים מתוך שלושה טקסטים מכוננים המנסים להגדיר איפה עובר הקו, כפי שכתבה זלדה. הקו אינו קו של אדם זה או אחר אלא קו של קבוצת אנשים. בכל טקסט הכוונה היא לקבוצה נרחבת יותר - בני ישראל בהפיכתם לעם ישראל, אזרחי מדינת ישראל, כלל אומות העולם.

- עשרת הדיברות ובהם עקרונות יסוד שהנחו את עם ישראל בימי קדם.
- מגילת העצמאות המניחה עקרונות יסוד להקמת מדינת ישראל.
- ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם - טקסט מכונן שכתב ארגון האומות המאוחדות (האו"ם) ובו הצהרה בדבר הזכויות הבסיסיות שכל אדם בעולם זכאי להן.

עשרת הדיברות

על פי המסורת היהודית, במעמד הר סיני מסר אלוהים לעם ישראל את עשרת הדיברות. עשרת הדיברות נזכרים בשני ספרים בתורה, ואלו הם בקיצור:

- (1) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ
- (2) לֹא יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי
- (3) לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא
- (4) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֹשֶׂיתְּ כָּל מְלַאכְתֶּךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה
- (5) כְּבֹד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ
- (6) לֹא תִרְצַח
- (7) לֹא תִנְאַף
- (8) לֹא תִגְנֹב
- (9) לֹא תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שֶׁקֶר [לא תעיד עדות שקר]
- (10) לֹא תִחַמַּד

מגילת העצמאות

לפניכם פסקה מתוך מגילת העצמאות שנחתמה בתאריך ה' באייר תש"ח – 14 במאי 1948:

מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות. [...]

ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם

ואלו הם כמה סעיפים מתוך ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם:

סעיף א

כל בני אדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם. [...]

סעיף ב

(1) כל אדם זכאי לזכויות ולחירויות שנקבעו בהכרזה זו ללא אפליה כלשהי מטעמי גזע, צבע, מין, לשון, דת, דעה פוליטית או דעה בבעיות אחרות, בגלל מוצא לאומי או חברתי, קניין, לידה או מעמד אחר. [...]

סעיף ג

כל אדם יש לו הזכות לחיים, לחירות ולביטחון אישי.

[...]

סעיף יט

כל אדם זכאי לחירות הדעה והביטוי, לרבות החירות להחזיק בדעות ללא כל הפרעה, ולבקש ידיעות ודעות, ולקבלן ולמוסרן בכל הדרכים וללא סייגי גבולות. [...]

סעיף כה

(1) כל אדם זכאי לרמת חיים נאותה לבריאותם ולרווחתם שלו ושל בני ביתו, לרבות מזון, לבוש, שיכון, טיפול רפואי, שירותים סוציאליים כדרוש וזכות לביטחון במקרה של אבטלה, מחלה, אי כושר לעבודה, אילמון, זקנה או מחסור אחר בנסיבות שאינן תלויות בו. [...]

1. עשרת הדיברות הם עשרה עקרונות עתיקים, ואילו הצהרת העצמאות של מדינת ישראל והכרזת זכויות האדם הם מסמכים מודרניים. האם אתם יכולים למצוא תימוכין לכך גם בתוכנם של העקרונות? חפשו כמה דוגמאות (קשרים בין שני הטקסטים המודרניים, הבדלים בינם לבין הטקסט הקדום וכדומה).
2. לפי דעתכם, מדוע קבוצה של בני אדם (החל בקבוצה קטנה כמו משפחה וכלה בכלל האנושות) זקוקה למערכת של כללי יסוד כאלה?